

Excellentie in het mbo

ERVARINGEN
VAKSCHOLEN
2015-2016

Excellentie in het mbo

ERVARINGEN VAKSCHOLEN 2015-2016

Colofon

Excellentie in het mbo. Ervaringen vakscholen 2015-2016 is een uitgave van de vakscholen Cibap, HMC, Ma en SintLucas

Algehele coördinatie Peter van der Blom (Mediacollege Amsterdam)

(Eind)redactie Rutger Zwart

Ontwerp/lay-out mwontwerp, Nijmegen

Druk Coers & Roest, Arnhem

Mede mogelijk gemaakt door:

MBObedrijf

www.mboinbedrijf.nl

Oktober 2016

- 2 Colofon
- 5 Voorwoord
- 6 Interdisciplinair werken (*Mediacollege Amsterdam*)
- 10 Restauratieschilderen (*Cibap. Vakschool voor verbeelding*)
- 14 Gaming (*SintLucas*)
- 18 Innovatief meubelmaken (*HMC mbo vakschool voor hout, meubel en interieur*)
- 22 Nawoord: *Dilemma's rond de meestertitel*

Vier vakscholen hebben in het schooljaar 2015-2016 voor het eerst een excellentieprogramma aangeboden aan een selecte groep talentvolle studenten. In deze voortgangsrapportage, een vervolg op de publicatie uit januari 2015, wordt een beeld geschetst van de eerste ervaringen van de scholen. Hoe kom je tot een goede selectie van deelnemers aan het programma? Hoe zwaar mag de extra belasting zijn? Welke rol kunnen bedrijven in het excellentieprogramma spelen? Hoe zelfstandig kunnen de studenten werken? En: is het mogelijk om ook na de diplomering een band te houden met de meest talentvolle studenten? Kunnen zij zich in de beroepspraktijk verder bekwamen tot het meesterschap?

Uit de beschrijvingen van de excellentietrajecten blijkt dat iedere school een eigen aanpak heeft. Dat is ook logisch bij een nieuw fenomeen als excellentieprogramma's. Door dingen uit te proberen, blijkt vanzelf wat voor wie goed werkt. De ervaringen van de vier beschreven programma's zijn niet alleen interessant voor vakscholen, maar voor alle mbo-scholen die werken aan excellentieprogramma's. Het is dan ook de bedoeling de ervaringen met excellentietrajecten te blijven volgen, zodat scholen optimaal van elkaars ervaringen kunnen leren.

Mediacollege Amsterdam

‘Interdisciplinair werken’

In het excellentieprogramma dat het Mediacollege Amsterdam aanbiedt ligt het accent op het interdisciplinair werken. Onder de naam ‘Studio Top-Nok’ hebben geselecteerde studenten uit de diverse mediaopleidingen een jaar lang een extra programma gevolgd. Mede op basis van de positieve ervaringen van deze onderlinge kruisbestuiving heeft het Mediacollege de ambitie om vaker interdisciplinair te gaan werken. Zo is er een keuzedeel interdisciplinair werken in ontwikkeling.

Selectie

De selectie van studenten voor het excellentieprogramma is zorgvuldig verlopen. De managers van tien mediaopleidingen (o.a. mediavormgever, game-artist, mediamanager) kregen elk het verzoek om vier geschikte studenten voor te dragen voor het excellentieprogramma. Het ging hierbij voornamelijk om studenten die het vierde jaar van hun opleiding ingingen, maar de opleidingsmanagers hadden ook de vrijheid om een enkele tweede- of derdejaars student voor te dragen. De veertig studenten die zo werden genomineerd, kregen elk een ‘zilveren envelop’ uitgereikt. De envelop bevatte informatie over het excellentietraject en het verzoek aan de student om bij interesse voor het programma schriftelijk te solliciteren.

‘WE BLEVEN ELKAAR AANSTEKEN’

‘Studio TopNok heeft me veel tijd gekost, maar ook veel opgeleverd. Net als de meesten had ik geen idee van de inhoud van de andere opleidingen binnen het Mediacollege. Die kennismaking met andere disciplines is voor mij een enorme meerwaarde. Het was een groep met een goede mix, we bleven elkaar aansteken. We hadden veel aan elkaar. In mijn persoonlijk project maakte ik een boekje over de frustratie van de grafisch vormgever. Bijzonder was dat ik mijn excellentiediploma uit handen van burgemeester Van der Laan kreeg.’ (zie foto pagina 6)

Chella Giphart, vierdejaars mediavormgever

Van de veertig geselecteerde studenten hebben er 27 daadwerkelijk een sollicitatiebrief geschreven. De studenten was gevraagd om in de brief onder andere aan te geven wat zij van het excellentieprogramma verwachtten en welke bijdrage zij zouden kunnen leveren aan Studio TopNok. Welk avontuur hoop je mee te maken? Welke droom wil je realiseren? In het gesprek dat de studenten met de selectiecommissie voerden lette de commissie er onder andere op in hoeverre de studenten bereid waren om daadwerkelijk samen te werken. Uiteindelijk zijn op deze manier voor het excellentieprogramma 19 studenten geselecteerd, afkomstig uit acht verschillende opleidingen.

Programma

Het programma zelf omvatte in het schooljaar 2015-2016 drie delen van steeds tien weken. Iedere week kende in principe 5 begeleidde uren en 5 onbegeleidde uren. Deze uren komen voor de studenten bovenop de reguliere studielast. Kenmerkend voor het totale programma is dat bij alle delen de band met de beroepspraktijk wordt gezocht.

In het *eerste deel* (tot november 2015) maakten de studenten nader kennis met elkaars disciplines. In wisselende teams en op verschillende locaties werkten ze aan korte opdrachten. Experts uit de mediabranche bleken graag bereid masterclasses te verzorgen. Ook waren er diverse excursies naar bedrijven en evenementen, zoals Endemol beyond (over nieuwe vormen van mediagebruik), De Waag Society (design thinking) en de Hogeschool van Amsterdam (gebruik van de ‘Design method toolkit’). Twee gastlessen werden verzorgd door de succesvolle art-director Kevin Gozems (oud- student van het Mediacollege).

Open dag

In het *tweede deel* van het programma (november – januari) werkten de studenten, opnieuw in teams, aan een gezamenlijke publiekspresentatie tijdens de open dag van het Mediacollege in januari 2016. Als uitgangspunt formuleerden de studenten dat het project bij de bezoekers van de open dag een ‘wow-sensatie’ teweeg moest brengen. De drie teams hebben de volgende projecten gepresenteerd:

- in een tunnel ondergaan mensen een verandering van sfeer, waardoor ze er anders uitkomen dan ze er in gingen;
- in een 'emotion paint box' kunnen mensen tekenen door licht en geluid te besturen door middel van hersenactiviteiten;
- in een interactief bordspel worden mensen zich bewust van de dilemma's van een maatschappelijk probleem.

Individueel project

In het *derde deel* van het programma (februari – mei 2016) heeft iedere student ten slotte aan een individueel project gewerkt. In ieder project stonden ontwikkelingen in de mediabranche en de eigen toekomstplannen van de student centraal. Naast de begeleiding door docenten van het Mediacollege werd aan iedere student gevraagd een externe coach afkomstig uit het bedrijfsleven te zoeken (een 'meester in het vak'). In dit blok vond in april ook nog een studiereis naar London plaats. De studenten presenteerden hun persoonlijke projecten in juni tijdens de jaarlijkse manifestatie *MediaBites*. Bij de beoordeling van de presentaties, die in een soort TED-setting plaatsvonden, keken docenten onder andere naar:

- is de student zelfsturend en ondernemend, met een duidelijke ambitie en motivatie?
- is de student onderzoekend en creatief, gaat de student buiten de gebaande paden?
- beheerst de student zijn vak goed (in de breedte en de diepte)?
- beschikt de student over de juiste communicatieve vaardigheden?

Van de 19 studenten die zijn begonnen aan het excellentietraject hebben uiteindelijk 14 studenten een eindpresentatie gehouden.

Getuigschrift & meestertitel

De studenten die de drie onderdelen van het excellentieprogramma succesvol hebben doorlopen krijgen na afloop een speciaal getuigschrift. Dit getuigschrift is nadrukkelijk nog geen 'meestertitel', deze titel kan pas verkregen worden na enkele jaren beroepspraktijk. Het Mediacollege werkt nog aan ideeën over de meestertitel. Het is in ieder geval de ambitie van het Mediacollege om mensen uit de branche nauw te betrekken bij de verdere opleiding van

'DE GASTLESSEN WAREN SUPERTOF'

'Het excellentieprogramma kostte mij een extra dag werk per week, maar het is het dubbel en dwars waard. Iedereen in de groep is voortdurend actief. De gastlessen waren supertof. Ik ben pas tweedejaars, en krijg dus nog geen diploma. Maar ik hoop aan het excellentietraject een extra goede stage over te houden.'

Daniël Randerad, tweedejaars game-artist

studenten. Gedacht kan worden aan een beurs voor afgestudeerden. Zo'n *scholarship* zou afgestudeerden de kans bieden zich verder in de beroepspraktijk te bekwamen. In zo'n plusjaar kunnen afgestudeerden zich individueel (niet in een klas) verder bekwamen onder begeleiding van een 'meester'. Het Mediacollege zou dit graag met een netwerk van bedrijven doen. Voor studenten die verder willen leren, zijn er wel relevante hbo-opleidingen beschikbaar.

Vervolg

In september 2016 start de tweede lichting van het excellentieprogramma. Opnieuw zullen vijftien tot twintig studenten uit de diverse niveau-4-opleidingen dertig weken lang gaan onderzoeken waartoe zij samen in staat zijn als ze hun vakkundigheid delen en bundelen. De enveloppen zijn al weer uitgedeeld...

Restauratieschilderen

Het excellentieprogramma 'Restauratieschilderen' richt zich op het conserveren en restaureren van historisch schilderwerk. Het gaat om specialistische werkzaamheden, waarvoor een gedegen opleiding noodzakelijk is. Er is bij deze opleiding dan ook alle ruimte voor extra verdieping. Het excellentieprogramma 'Restauratieschilderen' is opgezet als een vierjarig programma, waarvan de laatste twee jaren plaatsvinden na het behalen van het reguliere mbo-diploma.

Het excellentieprogramma, dat is bedoeld voor studenten van de opleiding 'Specialist decoratie- en restauratieschilder', is opgesteld in nauwe afstemming met vertegenwoordigers van het bedrijfsleven. Ook is goed gekeken naar de nieuwe wettelijke richtlijnen voor het onderhoud en de restauratie van historisch schilderwerk. Deze richtlijnen vormen een belangrijke leidraad bij de inrichting van het excellentieprogramma. De specialisten kleur en schilderijen van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed onderschrijven het belang van het excellentieprogramma, omdat op deze wijze vaardigheden op verschillende niveaus worden ontwikkeld en er mogelijkheden van doorstroom in de keten worden gecreëerd.

Selectie

Het excellentieprogramma stond open voor de tweedejaars studenten van de opleiding 'Specialist decoratie- en restauratieschilder'. Het is immers de bedoeling dat de studenten in het derde en vierde jaar van de niveau 4-opleiding het eerste deel van het excellentieprogramma volgen. Uit de aanmeldingen zijn aanvankelijk 9 studenten geselecteerd. Twee daarvan zijn gedurende het programma gestopt omdat zij het programma te zwaar vonden naast de reguliere studie.

Programma

Het onderwijsprogramma, dat in nauwe samenwerking met experts uit het bedrijfsleven en van de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed is samengesteld, bestaat uit modules die aspecten van het restauratievak verdiepend behandelen. Eén avond per week komen de studenten van de excellentieklas bij elkaar, van 18.00 uur tot 21.30 uur. Het programma vindt dus echt plaats buiten de reguliere lestijden. In het eerste jaar zijn vier modules aangeboden:

- een introductiemodule over 'conservatie en restauratie van cultureel erfgoed', met onder andere een gastdocent op het gebied van kleurhistorisch onderzoek en technische verkenning;
- de module 'verf en verfeigenschappen', in nauwe samenwerking met het researchlaboratorium van verffabriek Van Wijhe. De studenten leerden van de laboranten hoe ze de juiste verf produceren. In dit blok vond ook een excursie rond het thema klassieke verfbereiding plaats naar verfmolen 'De Kat' in Zaandam;
- een module 'theorie-stijllee' (kenmerken van stijlen als gotiek, renaissance, barok);
- een module houtimitatietechnieken eiken (met welke verftechnieken kun je grenen en eikenhout imiteren).

Iedere module bestaat uit tien weken, waarvan acht lesavonden, een tentamen en een gastles.

Toekomst

Het excellentieprogramma voorziet duidelijk in een behoefte. Er zijn ambitieuze studenten die meer willen, die honger naar kennis en op zoek zijn naar meer uitdaging. Voorlopig gaat Cibap dan ook door op de ingeslagen weg. Komend schooljaar (2016-2017) vindt niet alleen het tweede jaar van de excellentieklas plaats, maar start ook een nieuwe excellentieklas. Nieuw is dat hieraan ook studenten van de vakscholen SintLucas en Nimeto kunnen meedoen.

Het tweede leerjaar van het excellentieprogramma omvat ook weer vier lesmodulen. Het is de bedoeling dat studenten die de twee excellentiejaren succesvol hebben doorlopen een

‘IK WIL ZO HOOG MOGELIJK KOMEN’

‘Het programma is behoorlijk pittig, zeker als je ergens in het land stage loopt. Naast de lesuren krijgen we ook nog extra huiswerk. Het is dus niet zo raar dat twee studenten tussentijds zijn gestopt. Zelf wist ik waar ik aan begon. Het is zwaar, maar je leert ook veel. De praktijkmodule bij Van Wijhe over de samenstelling van verfproducten was zeer interessant. Je krijgt door dit soort ervaringen echt een voorsprong op andere studenten. Maar het is ook voor mijn klasgenoten nuttig, veel van wat ik leer geef ik weer door. Ik ga zeker door met het excellentieprogramma, want ik wil zo hoog mogelijk komen.’

Marit de Haar, derdejaars student Restauratie/decoratie

‘diplomasupplement’ krijgen bij hun reguliere mbo-diploma. Het excellentietraject is dan echter nog niet afgerond. Het derde en vierde leerjaar van het traject is bedoeld voor afgestudeerden die al gaan werken, maar zich nog verder (in deeltijd) verdiepen. Iets als een ‘meester-titel’ verdienen je immers pas als je intensief in de praktijk gewerkt hebt. Na deze laatste twee excellentiejaren zou dan de titel ‘Excellent Restauratieschilder’ verstrekt kunnen worden. De invulling van het derde en vierde leerjaar van het excellentietraject is nog in ontwikkeling. Het Cibap ziet hierbij meerdere opties.

Een eerste optie is om dit te doen via een Associate Degree-traject. Vakschool Cibap heeft al goede contacten met Saxion, in het bijzonder met de hbo-opleiding Archeologie. Maar aan deze oplossing zitten ook haken en ogen. Zo wil een hbo-instelling voor zo’n AD-opleiding, uit rendementsoverwegingen, minimaal 25 studenten per leerjaar laten instromen, maar de vraag is of dat aantal er ieder jaar inzit. Daarnaast is er binnen het hbo geen opleiding restauratieschilderen. Voorheen moesten Cibap-studenten die zich verder wilden bekwamen in het restauratieschildersvak zelfs naar Artesis in Antwerpen. Het zou daarom beter zijn als je dit als mbo-school zelf zou kunnen opzetten. Vanuit verschillende kanten, waaronder de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed en de Universiteit van Amsterdam, wordt gepleit voor het creëren van een doorlopende, kwalificerende leerlijn op dit gebied, net zoals dit het geval is in de bouw-kunde.

Een tweede optie is om een vervolgetraject aan te bieden in samenwerking met het bedrijfsleven. Lastig is echter dat in deze branche, zoals bij alle kleine ambachten, veelal sprake is van eenmansbedrijven. Er zou samen met bedrijven en overheid een fonds kunnen worden opgericht, waarmee vervolopleidingen betaald kunnen worden. Daarnaast is bundeling van krachten geboden en goede samenwerking met bijvoorbeeld de Stichting Restauratiefonds en de Rijksdienst voor Cultureel Erfgoed.

De derde optie is dat Cibap zelf het derde en vierde excellentiejaar aanbiedt, in de vorm van een Associate Degree. Er zou dan de wettelijke ruimte moeten komen om als mbo-school experimenteel zelf een AD-traject aan te bieden, met specialistische inhoud, gericht op vakmanschap op meesterniveau. Minimaal zou de verantwoordelijkheid voor het hele traject neergelegd moeten worden bij Cibap, die dit via de recentelijk opgerichte regiestichting – Cibap-SintLucas – en een hogeschool van keuze, met inachtneming van nader te bepalen kaders voor de kwaliteitsborging, uitwerkt en aanbiedt. Het is niet raar om de opleiding tot restauratieschilder op hoog niveau te doen. In Nederland zijn we dat niet gewend, maar in Nottingham is er een professor of knitting – een ‘breiprofessor’.

Gaming

Bij het excellentieprogramma 'Gaming' heeft een groep van zeven geselecteerde studenten dit jaar intensief aan een gezamenlijk project gewerkt: een virtuele escaperoom die tijdens de *Dutch Design Week* (22-30 oktober in Eindhoven) gepresenteerd wordt. Het programma vindt volledig buiten school plaats: in een voormalige fabriekshal van Philips, waar creatieve ondernemers samenwerken aan innovatieve producten.

Selectie

Het excellentieprogramma was bedoeld voor de derdejaars studenten van de opleidingen Game Art & Animatie en Game Development. Geïnteresseerde studenten mochten bij hun sollicitatie eigen werk meesturen met een maximale omvang van vijftig megabyte. Veel studenten reageerden direct positief op de vraag, het bleek niet nodig om extra te werven. Van de negentig studenten die in aanmerking kwamen reageerden er 35, inclusief de verwachte uitblinkers. Na een tweede ronde waarin de studenten in een korte pitch van vijf minuten hun sollicitatie mochten toelichten zijn uiteindelijk zeven studenten geselecteerd. Bij dit onderdeel

‘HET EXCELLENTIEPROJECT KWAM VOOR MIJ ALS GEROEPEN’

‘Ik merkte in mijn studie dat ik steeds extra opdrachten wilde. Ik zocht echt meer uitdaging. Het excellentieproject kwam voor mij als geroepen. Ik wilde zo graag dat ik behoorlijk zenuwachtig was bij de sollicitatie. De ervaringen zijn tot nu toe alleen maar positief, ik leer ontzettend veel en mag fouten maken. Het is fantastisch om te werken met mensen van wie ik elke dag weer veel kan leren. Ik maak in ons project de 3D-objecten. Na mijn studie wil ik verder met een hbo-opleiding.’

Isa Raaijmakers, derdejaars game artist

waren ook docenten van NHTV betrokken. De studenten die werden afgewezen kregen dit te horen in een één op één gesprek, hetgeen gewaardeerd werd: men had over het algemeen begrip voor de argumenten. Bij de selectie van kandidaten werd onder andere gekeken of de studenten de extra werkzaamheden zouden aankunnen, of ze in staat zijn samen te werken en hoe initiatiefrijk ze zijn.

Programma

Het excellentietraject van SintLucas vindt bewust niet op school plaats om het ‘vissenkom-effect’ te vermijden: als de studenten in een normaal klaslokaal zouden samenkomen, zouden de studenten zich bekeken kunnen voelen. Het programma vindt daarom plaats in een externe, uitdagende omgeving: het Klokgebouw, een onderdeel van het voormalige fabrieksterrein van Philips (Strijp-S). Hier heeft zich sinds enkele jaren een creatieve community gevestigd: tal van kleine bedrijven die allemaal bezig zijn met innovatieve en creatieve werkzaamheden. Een belangrijke plek wordt ingenomen door de creatieve hub *Founded by all*: een coöperatie van startende ondernemers die elkaar voortdurend uitdagen en inspireren. Dit vormt de perfecte omgeving voor de studenten van SintLucas om snel en veel te leren.

De studenten werken sinds eind maart – daarvoor waren ze nog op stage – aan een gezamenlijk project dat zij op de *Dutch Design Week* eind oktober zullen presenteren: een Virtual-Reality playground in de vorm van een escaperoom. Om deze ‘escaperoom van de toekomst’ te bouwen zijn de diverse disciplines die binnen de excellentieklas aanwezig zijn allemaal nodig. Er wordt veel gevraagd van de zelfstandigheid van de studenten, maar ook van het vermogen om samen te werken. Studenten moeten zelf keuzes maken en waar nodig zelf ondersteuning vragen. In de omgeving waar de studenten zich bevinden bestaat een cultuur van samenwerking: iedereen wil elkaar helpen. Uiteraard zijn de docenten op de achtergrond aanwezig om waar nodig te helpen, bij te sturen of verder op weg te helpen. Dit blijkt een perfecte leeromgeving voor ondernemende studenten. De docenten zijn aanwezig om te helpen bij beslissingen of om te helpen bij het opbouwen van een netwerk. Maar een groot deel van de begeleiding vindt ook plaats door de creatieve ondernemers van *Founded by all*.

Deelname aan het excellentietraject kost meerdere dagdelen per week. Maar tegelijkertijd blijven de studenten onderdeel uitmaken van de ‘SintLucas-community’. Van studenten wordt verwacht dat ze hun ervaringen delen met hun klasgenoten, via korte presentaties of via informele contacten. Dat gaat in de praktijk vanzelf: het delen zit hen in de genen.

Persoonlijke ontwikkeling

In het programma is naast de vakinhoudelijke aspecten ook veel aandacht voor de persoonlijke ontwikkeling. Werken in de game-industrie betekent automatisch in teams werken. Maar om goed te functioneren in een team, moet je je bewust zijn van je persoonlijke kwaliteiten. Bij dit programmaonderdeel gaat het onder andere om:

- het vergroten van de zelfstandigheid (bijvoorbeeld door zelf eigen leerdoelen te formuleren);
- het vergroten van de eigen verantwoordelijkheid (bijvoorbeeld door onderdeel uit te maken van een community als *Founded by all*);
- het verkrijgen van inzicht in je kwaliteiten en ambities.

Toekomst

De deelnemers aan het excellentietraject zijn blij met het extra aanbod. Ze voelen zich bevoorrecht en willen het beste uit zichzelf naar boven halen. Het programma voorziet duidelijk in een behoefte. Onder de meest getalenteerde studenten is er soms sprake van ‘uitval aan de bovenkant’: studenten die zich niet voldoende uitgedaagd voelen, zoeken hun heil elders.

Het excellentieprogramma gaat in het vierde leerjaar verder. In dit jaar is het programma gekoppeld aan het individuele ambitieproject dat onderdeel uitmaakt van het reguliere lesprogramma. Voor studenten die hiervoor interesse hebben is het mogelijk om in het vierde leerjaar internationale stages te volgen.

‘WE KRIJGEN ALLEMAAL EEN FANTASTISCH NETWERK’

‘Ik zat in de klas vaak niets te doen en was snel afgeleid. De studie was voor mij misschien wel te makkelijk, in ieder geval zocht ik meer uitdaging. Het werken aan dit project is voor mij ideaal. We werken in een bedrijfsmatige omgeving, iedereen heeft zijn eigen werkplek, het voelt echt. Ik leer ontzettend veel van de mensen met wie ik werk. Sinds kort heb ik binnen ons team een soort leidersrol en ben ik het aanspreekpunt. We moeten veel samenwerken en er zijn dus veel besprekingen. Binnen het Klokgebouw krijgen we allemaal een fantastisch netwerk. Ik snap dat sommige studenten uit onze klas jaloers zijn op de kansen die wij hier krijgen.’

Kenneth van den Berg, derdejaars programmeur

Ook na de afronding van de studie wil SintLucas de oud-studenten graag blijven volgen. De afgestudeerden zijn na hun mbo-diploma natuurlijk nog niet uitgeleerd. Veel van hen willen doorstromen naar het hbo, bijvoorbeeld naar NHTV. Het idee van een meestersdiploma krijgt weinig weerklank in deze jonge branche. De game-wereld bestaat nu eenmaal vooral uit autodidacten. Maar aan een vervolgstudie na afronding van de niveau 4-opleiding is wel degelijk behoefte. Bijvoorbeeld in de vorm van een Associate Degree-fase van twee jaar. In die twee jaar zouden studenten diverse traineeships kunnen doorlopen en een portfolio kunnen opbouwen.

Innovatief meubelmaken

‘Innovatief meubelmaken’ is een tweejarig programma voor studenten van de meubelopleidingen van de Amsterdamse en Rotterdamse vestigingen van het HMC. In dit excellentieprogramma volgen de studenten extra workshops naast hun reguliere lessen. Ze werken met toonaangevende vakmensen uit de branche en leren inventief te denken. Het excellentieprogramma zorgt voor verdieping en verbreding naast het bestaande curriculum en het examenwerkstuk van de opleiding.

Werving

Aan het eind van het schooljaar 2014/2015 zijn de toenmalige tweedejaars-studenten opgeroepen zich op te geven als kandidaat voor het excellentieprogramma dat direct na de zomer zou starten. Tijdens twee voorlichtingsbijeenkomsten kregen studenten meer informatie over het nieuwe initiatief. Studenten die interesse hadden werd gevraagd hun sollicitatiebrief verzegeld te laten gaan van aanbevelingsbrieven, cijferlijsten en voorbeelden van eigen werk. De 17 studenten die zich aanmeldden konden zich vervolgens tijdens een pitch aan een selectiecommissie presenteren. De commissie, waarin ook vertegenwoordigers van het bedrijfsleven vertegenwoordigd waren, lette niet alleen op studieresultaten, maar ook op zaken als motivatie en attitude. Ook werd gelet op de bereidheid om samen te werken, de mate van originaliteit en de aanwezigheid van een onderzoekende houding. Het gaat bij ‘onderzoekende houding’ niet om academische vaardigheden maar om praktisch onderzoek. De meubelopleiding is immers primair een technisch-ambachtelijke opleiding.

Alle studenten die deelnamen aan de pitch kregen vooraf een training van een docent van het Mediacollege Amsterdam. De pitches zelf vonden op – in HMC-terminen – ‘neutraal’ terrein plaats, in Leiden. Uiteindelijk zijn alle veertien beoordeelde studenten tot het programma toegelaten. In de loop van het traject zijn drie studenten gestopt, vooral vanwege persoonlijke omstandigheden.

‘IK BEN ECHT EEN DOENER OF MAKER’

‘Ik zocht al een tijdje meer uitdaging op school. Maar niet alles ligt me, ik ben echt een doener of maker. Dit programma is voor mij daarom ideaal. Sommige studenten hebben vraagtekens bij zo’n excellentieklas. Maar je moet erbij zijn om het te begrijpen. Het kost veel tijd, er wordt veel van je verwacht. Prettig is dat we elkaar enthousiast maken. Iedereen is gemotiveerd, dat is toch anders dan in een gewone klas.’

Pim van Vliet, derdejaars student specialistische botenbouw (HMC Rotterdam)

Naar aanleiding van de ervaringen met deze selectieprocedure heeft het HMC twee verbeterpunten geformuleerd:

- het is goed om de voorlichting aan de tweedejaars vroeg in het studiejaar te geven, waardoor kandidaten langer de tijd hebben om over deelname na te denken;
- het is goed als docenten een actieve rol spelen bij het werven van kandidaat-deelnemers, om te voorkomen dat geschikte kandidaten niet deelnemen aan de procedure.

Het programma

Het excellentieprogramma bestaat uit twee jaren en is bedoeld voor de derde en vierdejaars van de opleiding meubelmaker/(scheeps)interieurbouwer. Het eerste jaar van het excellentieprogramma doorlopen de studenten voornamelijk gezamenlijk. Het tweede excellentiejaar zal een meer individueel karakter hebben.

In het eerste jaar bestond een groot deel van het programma uit verdiepende workshops over onderwerpen als:

- techniek: aandacht voor innovatieve technieken als computergestuurd frezen (CNC-technieken), lasertechnieken, nieuwe spuitwerktechnieken en 3D-scannen en printen;
- creativiteit: bijvoorbeeld een workshop 'terug naar je basis' door Sjoerd Vroonland (oud HMC-student);

- ondernemendheid: ontmoetingen met ondernemers, workshop over het functioneren in netwerken;
- communicatieve vaardigheden: workshop kennis delen, ook om de excellentiepraktijk breder ingang te doen vinden op de school.

Bij de workshops waren naast eigen docenten ook altijd externe vakmensen betrokken.

Coaching

Naast de verdiepende stof bestaat een belangrijk onderdeel van het excellentieprogramma uit een intensieve vorm van coaching, zowel individueel als in groepsverband. Er is in het excellentieprogramma vooral meer tijd voor gerichte en persoonlijke coaching. Per vestiging is er één coach.

Studiebelasting

De studiebelasting van het programma was minimaal vier uur per week, maar veel studenten hebben er veel meer tijd ingestopt, veelal ook in de avonden. Het is een goede zaak dat studenten hun ervaringen tussentijds hebben gedeeld met hun klasgenoten, bijvoorbeeld door presentaties op open dagen en bij de werving van de nieuwe groep.

‘PERSOONLIJKE AANDACHT HEEL NUTTIG’

‘Ik was soms wat verveeld, had niet genoeg uitdagingen. Toen ik hoorde van het excellentieproject besloot ik direct om mee te doen. En daar heb ik geen spijt van. Wat ik prettig vind is dat iedereen in de groep enthousiast is. Als iemand het zwaar heeft, ondersteunen we elkaar. Bij excursies is iedereen geïnteresseerd en niemand grijpt naar de smartphone. Ik verheug me nu al op de excursie naar Zweden die we aan het voorbereiden zijn! Zelf vind ik de persoonlijke aandacht en de extra coaching heel nuttig.’

Daphne Pannekoek, derdejaars student opleiding meubelmaker (HMC Amsterdam)

De toekomst

In het studiejaar 2016/2017 start een nieuwe lichter derdejaars studenten met het excellentietraject. Verder zal de groep die in 2015 gestart is het tweede excellentiejaar doorlopen, waarbij er meer aandacht is voor individuele projecten. Ook zullen de studenten in het vierde jaar in kleine groepjes miniondernemingen starten. De studenten die het tweejarige excellentietraject succesvol doorlopen hebben zullen na afloop een excellentiecertificaat ontvangen. Als er meer ervaringen zijn opgedaan met de excellentietrajecten is het de bedoeling ook bij de andere opleidingen van het HMC dergelijke trajecten aan te bieden.

Het zou voor het HMC een grote meerwaarde hebben als studenten na hun afstuderen aan het HMC nog een vervolgetraject zouden kunnen afleggen. Op dit moment is er voor het vak meubelmaker niet een logische vervolgstudie. Het hbo kent wel allerlei design-opleidingen, maar die richten zich meer op ‘ontwerpen’ dan op ‘maken’. Het fenomeen *Fachhochschule* is in Nederland nu eenmaal niet bekend. Het starten van een Associate Degree-opleiding samen met een hbo-instelling ligt daarom minder voor de hand. Beter is het als de mbo-school samen met de branche zo’n vervolgstudie inricht.

Zo’n vervolgetraject zou bijvoorbeeld vorm kunnen krijgen via een beurs, waarbij een getalenteerde student nog twee jaar de tijd krijgt om zich in de praktijk verder te bekwamen. Het gaat in zo’n traject niet meer om een student die naar school gaat maar om een beginnend beroepsbeoefenaar die werkervaring opdoet en zich gericht aanvullend bekwamt. Tijdens het traject zou het HMC in samenwerking met de branche aanvullende cursussen kunnen ontwikkelen voor de getalenteerde ambachtslieden, waardoor de vakman uiteindelijk een meestertitel kan verwerven. Het onlangs opgerichte ‘Topcentrum Meubelindustrie’ zou een logische plek zijn om de inrichting van zo’n vervolgetraject te bespreken.

Een dergelijk traject zou voor het HMC een grote meerwaarde hebben. Het is een mooi perspectief voor studenten die het hoogste niveau in hun vak willen behalen. Ook voor de studenten in de reguliere opleidingen zou zo’n meesteropleiding een meerwaarde hebben, zeker als de ex-studenten een band met de school houden en bijvoorbeeld gastlessen kunnen verzorgen.

Dilemma's rond de Meestertitel

Studenten die een mbo-diploma behalen – ook de excellente onderen – zijn per definitie *beginnende* beroepsbeoefenaren. Ze zijn klaar voor de arbeidsmarkt, maar hebben nog niet de hoogste graad in hun vak behaald.

Daarvoor is vooral veel praktijkervaring nodig: ervaring of meesterschap doe je op in de praktijk. In een reguliere opleiding is dat niet mogelijk, ook al behoort je tot de meest getalenteerden.

Op dit moment vindt het doorleren in de praktijk veelal los van school plaats. Uit de beschreven ervaringen van vakscholen met excellentietrajecten lijkt er sprake te zijn van een leemte in het Nederlandse beroepsonderwijs. Studenten die zich verder willen bekwamen, stromen vaak door naar het hbo. Maar een opleiding die zich uitsluitend richt op verdere ontwikkeling van het vakmanschap is vaak niet voorhanden. Nederland kent niet een fenomeen als de Duitse *Fachhochschule*.

Tegelijkertijd blijkt het de ambitie van veel scholen te zijn om na afronding van de mbo-opleiding een band te houden met de meest getalenteerde studenten. Vakscholen spelen graag een rol bij een traject dat verder opleidt tot iets als een meestertitel. En vakscholen zijn daar ook een logische partij voor, omdat zij – anders dan hbo-instellingen – zich primair richten op de ontwikkeling van het vakmanschap.

In de gesprekken met de vakscholen zijn een paar opties naar voren gekomen als het gaat om een vervolgentraject voor talentvolle afgestudeerden die het hoogste niveau in hun vak willen bereiken. Bij iedere optie speelt de branche een belangrijke rol. In het samenspel tussen onderwijs en bedrijfsleven bij het werken aan zo'n meestertitel komen drie opties naar boven:

- de branche speelt de hoofdrol, zoals dat nu ook al het geval is bij een titel als 'meester-patissier';
- de hbo-instelling speelt de hoofdrol, via een Associate Degree-traject;
- de mbo-instelling speelt de hoofdrol, in nauwe samenwerking met het bedrijfsleven.

De laatste optie heeft de voorkeur van veel scholen. Om van excellent vakmanschap daadwerkelijk werk te maken zouden vakscholen de mogelijkheid moeten hebben om zelf ver-

volgtrajecten aan te bieden voor de meest getalenteerde studenten. Het ligt voor de hand om aan zo'n traject een niveau 5-diploma (Associate Degree) te verbinden. Om dit mogelijk te maken, zou er wettelijke experimenteerruimte gecreëerd moeten worden, bijvoorbeeld in het op dit moment in ontwikkeling zijnde wetsvoorstel voor de invoering van de Associate Degree als volwaardige opleiding.

